

E-õppe keskkondade seire

Seire eesmärk

Andmekaitse Inspeksioon viis juunis 2017 läbi omaalgatusliku seire, et saada ülevaade:

- 1) milliseid e-õppe keskkondi Eesti kõrg- ja rakenduskõrgkoolid oma õppetegevuses kasutavad ning
- 2) milline on isikuandmete töötlemise olukord ja õppeasutuste teadlikkus andmekaitse põhimõtetest ning nende rakendamisest e-õppe läbiviimisel.

E-õppe keskkond on elektrooniline keskkond, kus on võimalik luua ja hallata nii õppesisu (nt õppematerjalid, harjutused) kui ka õppeprotsesse (nt kodutööd, juhendamine, hindamine).

E-õppe keskkondade vahendusel õppetegevuse osutaja peab arvestama võimalusega, et ta töötleb erinevaid isikuandmeid ja on isikuandmete seaduse mõistes isikuandmete vastutav töötleja.

Isikuandmeteks on näiteks õpikeskkonna kasutaja nimi, e-posti aadress ja kontaktandmed. Samuti õppijaga seotud tegevused nagu õppematerjali läbimiseks ja omandamiseks kulunud aeg, õigete ja valede vastuste osakaal või õppeasutuse hinnang õppija tulemustele.

Isikuandmete töötlemine peab olema seaduslik, eesmärgipärane ning õppijale läbipaistev. Õppeasutus kui isikuandmete vastutav töötleja peab tagama andmete kaitseks organisatsioonilised, füüsilised ja infotehnilised turvameetmed.

Kui isikuandmete töötlemiseks enam õiguslikku alust pole, tuleb andmed kustutada.

Seiratavad õppeasutused

Seire läbiviimiseks palusime kümnel Eesti kõrg- ning rakenduskõrgkoolil vastata inspeksiooni küsimustikule.

Oma vastused edastasid Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Sisekaitseakadeemia, Tallinna Majanduskool, Tallinna Tehnikakõrgkool, Estonian Business School, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool ning Tartu Tervishoiu Kõrgkool.

Ainsana ei vastanud Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor.

Inspeksioon tänab õppeasutusi panustatud aja eest küsimustele vastamisel.

Kasutatavad e-õppe keskkonnad

Kõige levinum õpikeskkond on vabavaraline Moodle, mida kasutavad kõik vastanud.

Seitse õppeasutust märkisid, et Moodle teenuse osutajaks on Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus (HITSA), kes nii arendab, haldab kui pakub teenusele kasutajatele.

Sõltuvalt õppeasutusest on lisaks kasutusel lahendused nagu Weebly, GoogleDrive, Google Classroom, eDidaktikum, õppematerjalide ja lõputööde varamu Eprints, e-portfooliokeskkond Mahara, õppeinfosüsteem ÖIS, Echo360, videoloengute

salvestamiseks Panopto, veebisemiaride läbiviimiseks Adobe Connect Pro, veebipõhiste küsitluste läbiviimiseks Lime Survey.

Vastustes selgitati, et õppejõud võivad lisaks kasutada erinevaid blogisid ning testimis- ja küsitluskeskkondi.

Lisaks õpikeskkonnale Moodle kasutatavaid teisi e-õppe ja sisuloo me lahendusi on õppeasutused kas kohandanud oma vajaduste põhised või saavad hakkama keskkondade standardlahendustega.

E-õppe keskkonnas töödeldavad isikuandmed

E-õppe keskkonnas registreeritakse üldjuhul õppija ees- ja perekonnanimi, e-posti aadress ja isikukood. Lisaks on teenuses õppijal võimalik vabatahtlikult sisestada andmeid oma huvialadest või lisada foto.

Osad õppeasutused on integreerinud e-õppe keskkondade kasutamise andmed läbi sisseastumise infosüsteemi SAIS ja õppeinfosüsteemi ÕIS.

Samas on õppeasutusi, kus e-õppe teenuste kasutamiseks loob õppija täiesti uue profiili. Kohustus on sisestada oma ees- ja perenimi, e-post, kasutajanimi ning salasõna. Kui teenus kasutab isikutuvastuseks ID-kaardi või Mobiil-ID lahendusi, siis ka isikukood.

Ühe teenuse puhul mainiti isiku tuvastamise võimalusena ka Facebook'i või Google'i kontot.

Kuigi seire raames me otseselt ei küsinud, andis Tartu Ülikool täiendava selgituse e-õppe keskkondade andmetele juurdepääsu osas. Ehk, õppejõududel on juurdepääs ainult nende õpetavate õppeainete e-kursustele ning nad näevad vaid oma kursuste õppijatega seotud tegevusi (tegevuste logid, testide ja ülesannete tulemused või kommentaarid). Õppija näeb kursusel vaid enda õppetulemusi ning kui õppejõud selle kättesaadavaks on teinud, siis ka võrdlust õpperühma keskmise tulemusega.

Kasutaja tuvastamine ja andmeedastus

Osad õppeasutused kasutavad lahendust, kus e-õppe keskkonda sisse logimine toimub vaikimisi ülikooli arvutivõrgu kasutajatunnustega. Sellist lahendust (nimega TAAT) pakub Eesti õppeasutustele HITSA struktuuriüksus EENet. TAAT taristu tööpõhimõte ongi selles, et õppeasutuste e-õppe keskkonnad (nt Moodle), mis omavad vastavat liidestust, võimaldavad kasutajaid tuvastada ilma eraldi kontot loomata. Kasutada saab õppeasutuse enda kasutajakontot ning autentimissüsteemi.

Moodle puhul võimaldatakse kasutaja tuvastamiseks lisaks nii salasõna kui ka ID-kaarti või Mobiil-IDd. HITSA teenusena kasutatavas Moodles on vastanute sõnul salasõna kasutamisel minimaalne pikkus 6 sümbolit. Lisanõudena vähemalt ühe numbriga ja ühe väiketähe kasutamine. Õppeasutustes, kus toimub e-õppe keskkondade kasutaja tuvastamine läbi teiste teenuste (õppeasutuse sisevõrk, SAIS, ÕIS, Facebook, Google), tulenevad vastavad nõuded sealt. Salasõna miinimum pikkustena nimetati 6-9 sümbolit.

Ainult kahel juhul mainiti, et e-õppe keskkond nõuab salasõna muutmist teatud perioodi (nt 6 kuud) möödudes. Ühe õppeasutuse sõnul on soovitus salasõna vahetada vähemalt kord aastas.

Ühe teemana huvitas inspeksiooni, kas isikuandmete edastamine õppija arvuti (nutiseadme) ja õppeasutuse vahel toimub üle turvalise (https) andmeedastuse. Kõigi vastanute sõnul on neil e-õppe teenuses kas läbivalt või autentimise korral https kasutusel.

Isikuandmete volitatud töötledjad ja andmete geograafiline paiknemine

Vastavalt isikuandmete kaitse seadusele võib õppeasutus oma õpilaste isikuandmeid töödelda kas ise (vastutav töötledja) või kasutada selleks volitatud töötledjatest koostööpartnereid. Vastutav töötledja määrab isikuandmete töötlemise eesmärgid ja kasutatavad vahendid. Kui vastavaid vahendeid (nt e-õppe keskkond) õppeasutus eesmärkide täitmiseks ise ei oma, võib ta kasutada teiste teenuse osutajate ehk volitatud töötledjate abi. Samuti võib olla olukord, kus õppeasutus ei hoiu andmeid enda serverites, vaid kasutab õppeasutuse välist andmemajutajat (nn pilveteenus). Seaduse mõistes on väline andmemajutaja samuti isikuandmete volitatud töötledja.

Oluline on rõhutada, et õppeasutus kui oma õpilaste isikuandmete osas vastutav töötledja peab olema teadlik kõigist tingimustest, millele tema partnerettevõtte (volitatud töötledja) teenus vastab. Juhime tähelepanu, et seaduse ees vastutab andmetöötlusnõuete rikkumise korral vastutav töötledja.

Küsimusele, kas te kasutate e-õppe keskkonnas isikuandmete töötlemiseks volitatud töötledjatest partnerettevõtteid ning kas andmeid töödeldakse Eestis paiknevates serverites või välismaal, ei osanud kaks õppeasutust üldse vastuseid anda. Inspeksioonil paluti nende küsimustega pöörduda otse HITSA-sse, kelle Moodle teenust need kaks õppeasutust kasutavad.

Kahe õppeasutuse sõnul nad volitatud töötledjaid ei kasuta, kuigi vastasid, et kasutavad HITSA Moodle teenust. Samas oldi teadlikud, et andmeid majutatakse Eestis.

Kaks vastanut selgitasid, et pilveteenuseid kasutatakse (nt Google) ja andmeid hoitakse väljaspool Eestit. Kus täpsemalt, seda öelda ei osatud.

E-õppe keskkonna kasutustingimused

Inspeksioon soovis teada, kas e-õppe keskkondadel on olemas kasutustingimused, milles õppijat informeeritakse, kes ja milliseid õppija isikuandmeid töötleb, mis õiguslikul alusel ja eesmärgil ning kellele vajadusel edastab. Lisaks küsisime, kas ja kuidas õppija kasutustingimustele oma nõusoleku annab.

Kahel vastanul puudus selles osas igasugune teave. Inspeksioonil paluti pöörduda vastuste saamiseks HITSA-sse.

Ühel juhul märgiti, et ÕIS-s on kasutustingimused olemas ja esmasel sisselogimisel tuleb nõusolek anda vastava märgendkasti täitmisega.

Samas kõige levinuma e-õppe keskkonna Moodle puhul nõuetekohased kasutustingimused puuduvad ning isikuandmete töötlemise põhimõtteid õppijatele ei selgitata.

Kokkuvõte

Seire täitis oma eesmärgi. Vastanutest andsid kõige põhjalikumad selgitused e-õppe keskkondade kasutamisest ning seal toimuvast õppijate isikuandmete töötlemisest Tartu Ülikool ning Tallinna Ülikool.

Samas tõi seire välja kolm andmekaitsekitaskohta, millega õppeasutused õpitegevuse korraldamisel e-õppe keskkondades peavad arvestama ja parendavaid tegevusi kavandama.

1. Vähene teadlikkus oma vastutusest.

Õppeasutus on e-õppe korraldamisel isikuandmete vastutav töötleja ning peab olema teadlik ja tagama kasutatavates vahendites andmekaitse nõuete täitmise. Seda ka nende teenuste osas, mida õppeasutus oma eesmärkide täitmiseks tellib välistelt partneritelt.

2. Infotehniliste turvameetmete parendamine.

Seire tõi välja, et salasõnade haldus mõnes e-õppe keskkonnas vajab ajakohastamist. Üle tuleb vaadata nõuded salasõnade miinimumpikkusele. 6 sümbolit ei ole piisav. Soovitame kasutada vähemalt 9 sümbolit. Samuti tuleb sisse viia kord, et õppijad on kohustatud teatud perioodi möödudes (nt 6 kuud) salasõna muutma. Samas juhib inspeksioon tähelepanu, et üksnes salasõnadel põhinev autentimine ei ole enam turvaline. Soovitame õppeasutustel seadistada kaheastmeline autentimine kõikides teenustes, kus võimalik. Tunnustame õppeasutusi, kes juba kasutavad õppijate tuvastamisel ID-kaarti ja Mobiil-ID-d.

3. Kasutustingimuste puudumine

Valdavalt puudusid nõuetekohased e-õppe keskkondade kasutustingimused, kus kirjas kes, mis eesmärgil ja õiguslikul alusel milliseid õppijate isikuandmeid töötleb ja kellele vajadusel edastab. Kui e-õppe keskkonna kasutamine on õppeprotsessi kohustuslik osa, võib need kirjeldada õppeasutuse sisekorras või õppekorraldust reguleerivates dokumentides. Need peavad õppijatele olema kättesaadavad ning õppeasutus peab tagama, et õppijad on nendega ka tutvunud. Kui e-õpikeskkonna kasutamine on vabatahtlik, peaksid kasutustingimused olema e-õppe keskkonna osa, millele õppija enne kasutamist oma nõusoleku annab. Nõusolek peab olema võetud vormis, mis võimaldab õppeasutusel vajadusel tõendada nõusoleku olemasolu või puudumist.

Jätkutegevusena kontakteerub Andmekaitse Inspeksioon seires osalenud õppeasutustega individuaalselt ja annab neile soovitusi isikuandmete kaitse nõuete paremaks täitmiseks e-õpikeskkondade kasutamisel.